

Til tross for Kimberley-prosessen kan diamanter fortsatt bidra til både borgerkriger og barnearbeid.

Er diamanterne renvasket?

[kronikk] For at diamanter skal holde på sin høye markedsverdi må symbolverdien beskyttes. De må være symbol på det rene og

vakre, hvis ikke vil ikke forbrukerne ha dem. Men på 1990-tallet ble diamanter brukt til å finansiere blodige borgerkriger. Dette truet diamanternes symbolverdi og dermed deres markedsverdi, og bransjen fikk selv en interesse i å stenge «bloddiamantene» ute. Slik fødtes Kimberley-prosessen, sertifiseringsordningen som skal sikre at diamanter fra borgerkrigsrammede land ikke når verdensmarkedet.

Kimberley-prosessen er et unikt forsøk på å regulere handelen i en verdifull naturressurs. Selv om andre ressurser som gull og olje også har bidratt til å finansiere borgerkriger, har intet tilsvarende initiativ blitt tatt for slike produkter. Det henger sammen med at diamanter er et luksusprodukt. Tiltrekningskraften må derfor være svært sterk. Bare mistanken om at blod kan ha blitt spilt i produksjonsprosessen, kan være nok til å få salget til å gå ned.

Fri for bloddiamanter. Det var denne mistanken som ble stadig sterkere fra 1998 av, da den London-baserte organisasjonen Global Witness begynte å dokumentere hvordan diamanter finansierte den mektige geriljabevegelsen Unita i Angola, og derigjennom også borgerkrigen som skapte store lidelser for den angolanske sivilbefolkningen. Diamantbransjen reagerte først med en kombinasjon av fornektelse og forsøk på å dysse problemet ned. Siden ble tilsvarende historier gravd opp fra Den demokratiske republikken Kongo og Sierra Leone, landet som omhandles i filmen *Blood Diamond* som nå går på norske kinoer. Etter hvert ble bevisbyrden så tung og trusselen om nedgang i salget så reell at bransjen selv innså at den hadde en interesse i å ta opp bloddiamantenes problem.

Det gjorde den for første gang i mai 2000, da diamanthandlere, regjeringer fra land som kjøper og selger diamanter og organisasjoner som hadde presset saken oppover på agendaen samlet seg i den sørafrikanske byen Kimberley. Der bestemte de seg for å innføre handelsreguleringer som skulle stenge konfliktdiamantene ute fra markedet. FN ga sin støtte til initiativet senere samme år, og i 2003 ble sertifiseringsordningen innført.

Deltakerne i Kimberley-prosessen, per i dag 71 stater, forplikter seg til bare å handle diamanter med andre deltakere. For å bli med må diamanthandlerne vise til velfungerende interne kontrollordninger. Gjennom å tilpasse lovverk og håndhevningsmekanismer, skal de sørge for at eksporten er fri for bloddiamanter. Land som Sierra Leone har

gjort dette ved å pålegge produsenter og oppkjøpere å skaffe seg lisens, og å beskatte eksporten. Bare diamanter som er framskaffet i henhold til de reglene hvert land har innført for å kvalifisere til Kimberley-deltakelse, kan eksporteres lovlig. De blir da sertifiserte. Ettersom Norge deltar i ordningen, er det bare sertifiserte diamanter som skal selges fra våre gullsmedbutikker.

Ikke vantett. Kimberley-prosessen skal altså sørge for at diamanter som er frambrakt av aktører som omgår reglene, som geriljagrupper, ikke blir eksportert på lovlig vis. Ettersom systemet brer om seg og etterspørselen etter sertifiserte diamanter øker, får smuglerne et problem. Samtidig blir en større del av fortjenesten selskaper og regjeringer til del. Siden Kimberley-prosessen startet rundt årtusenskiftet, har den offisielle omsetningen av uslepte diamanter økt fra cirka 50 milliarder kroner til nærmere 80 milliarder i dag. Samtidig er renvaskingen av diamanter også i den etisk bevisste forbrukers interesse. Dette kunne derfor ha vært en vinn-vinn-situasjon.

Nå snakker aktører i bransjen også om «rettferdige» diamanter, uten bruk av barnearbeid.

Så vel er det likevel ikke. Ulovlig produserte diamanter slipper fremdeles inn på markedet. For å unngå kostnadene til lisens og skatt prøver mange å smugle de små og lette stenene ut. Selv om omfanget på smuglingen er vanskelig å anslå, er det grunn til å tro at relativt få av de smuglede stenene får et Kimberley-sertifikat. Men noen ganger skjer også det. For eksempel har det blitt oppdaget at diamanter som har blitt smuglet ut fra geriljakontrollerte områder i Elfenbenskysten siden har blitt solgt nettopp som sertifiserte diamanter fra nabolandet Ghana. Verdien av disse stenene, som altså har blitt eksportert som ghanesiske diamanter, anslås til opp mot 150 millioner kroner. For å tette dette hullet har Kimberley-deltakerne nå gitt Ghana en prøvetid med tett overvåkning av all diamanthandel. Består ikke Ghana denne testen, kan landet i verste fall ekskluderes fra Kimberley-prosessen. Det ville ramme det vestafrikanske landet hardt siden det da ikke lenger ville kunne selge sine egne diamanter på lovlig vis.

Spørsmålet er dermed om sertifiseringsordningen er god nok for å forsikre forbrukeren om at diamanter er lovlig utvunnet. De hullene som i dag eksisterer gir en teoretisk mulighet for at også Kimberley-godkjente diamanter reelt sett er ulovlige. Det er imidlertid grunn til å tro at dette per i dag bare gjelder de edelsteinene som kommer fra Elfenbenskysten, som utgjør en ørliten andel av alle de sertifiserte diamanter på markedet – antakelig under en prosent.

Forbrukernes makt. «I Amerika er det bling-bling, her i Afrika er det bling-bang» sier diamanthandleren Danny Archer (Leonardo DiCaprio) i *Blood Diamond*. Med unntak av Elfenbenskysten henger ikke diaman-

Oscar til DiCaprio?

25. februar deles Oscarprisene ut, og *Blood Diamond* er nominert til fem priser, blant annet for beste mannlige hoved- og birolle. Filmen gir inntrykk av at problemet med bloddiamanter er løst, stemmer det?

ILLUSTRASJON: MANUELE FIOR

tene sammen med borgerkriger i dag. 1990-tallets diamantfinansierte kriger er over. Likevel står sektoren overfor store utfordringer om den skal overbevise stadig mer etisk bevisste forbrukere om at stenene er rene. For kanskje er det ikke nok, for noen, at diamantene er blodløse og konfliktfrie. Nå snakker aktører i bransjen også om «rettferdige» diamanter: diamanter som er utvunnet uten bruk av barnarbeid, under menneskerettslig forsvarlige forhold og på en måte som gir de lokale aktørene en mer rettmessig del av fortjenesten.

Diamantsektoren har mobilisert massivt i møte med filmen.

Hvorvidt en diamant er ren eller ikke avhenger altså av perspektivene til øynene som ser. Disse perspektivene er i stadig endring, og kan lett påvirkes av storfiler som *Blood Diamond*. Derfor har diamantsektoren mobilisert massivt i møte med filmen, for å påvirke deg og meg til fortsatt å se på diamantene som symbol på det rene og vakre. Er det noe både filmen om bloddiamantene og Kimberley-prosessen illustrerer, er det nettopp forbrukernes makt. ■

Norsk idéhistorie på engelsk

UTVIKLINGSREDAKTØR I NY TID
dag@nytid.no

[tidsskrift] Truer engelsk det norske språk og norsk akademia?

Ja, har det tradisjonelle svaret vært fra høylytte norske intellektuelle. I høst utga for eksempel professorene Erik Bjerck Hagen og Anders Johansen (red.) *Hva skal vi med vitenskap? 13 innlegg fra striden om tellekantene*. Den innledes med fjorårets opprop fra 223 professorer, som protesterer mot de nye belønningssystemene på universitetene: «Samfunns- og kulturfagene trenger ordninger som ikke diskriminerer det norske kunnskapsspråket...»

Birgit Brock-Utne, professor i komparativ utdanningsvitenskap, kritiserer i sitt bidrag Språkrådet for å kjempe for *lite* for norsk språk: «Det er grunn til å hevde at det norske språk er truet, og at mange universitets- og høyskolemiljøer bidrar til dette. Språkrådet lar dem ture frem.»

Men nå har det kommet et nytt, nordisk samarbeid som i praksis utfordrer tanken om det engelske språk som en trussel. Nystartede Nordisk Forening for Idéhistorie har nemlig startet et helt nytt tidsskrift: *Ideas in History*. Og som tittelen antyder - her er alle tekster på engelsk.

Norsk og nordisk idéhistorie synes å stå sterkere enn på lenge.

I praksis fungerer altså engelsk paradoksalt nok samlende for språkgruppene i Norden: finsk, svensk, dansk, norsk og islandsk. Norsk og finsk kan kanskje virke inkluderende for nordmenn og finner, men slike minoritetsspråk virker ekskluderende for de fleste andre. Eller for å snu på det: Nasjonalspråkene kan medføre at man gjør seg en bjørnetjeneste ved å stenge seg selv ute fra den internasjonale debatten.

Tidsskriftsredaksjonen og redaktør Ingrid Markussen – født i Danmark, utdannet i Sverige og professor ved Universitetet i Oslo – uttaler seg vel å merke ikke om språkdebatter. Men i den første lederen vektlegges mulighetene: «Det nordiske fellesskapet av forskere involvert i intellektuell historie har nå en unik sjanse til å nå ikke bare et pan-nordisk publikum, men også et globalt engelskspråklig publikum» (min oversettelse).

Det første nummeret på 230 sider viser at det nordiske idéhistoriemiljøet har mangt å by på: Thomas Krogh og Sverre Blandhol analyserer henholdsvis C. B. Macpherson og nordisk rettsvitenskapstenkning. Aarhus-baserte Mikkel Thorup omtaler «den nye barbarismen» - Europas syn på unilateral USA-politikk, mens Lund-foreleseren Mikael Hörnqvist gjenreiser Petrarch som politisk tenker. Noe av det mest overraskende kommer kanskje likevel fra den 28 år gamle Universitet i Bergen-stipendiaten Kristoffer Mumrak, som ser på likhetene mellom styreformene i Mesopotamia og det gamle Hellas.

Kort sagt: Norsk og nordisk idéhistorie synes å stå sterkere enn på lenge. Til tross for, eller kanskje på grunn av, det engelske språket. ■